

زنگ خطر برای آینده مرمت؛ دانش معماری سنتی در آستانه فراموشی

آغاز کارگاه «استاد شاگردی معماری و مرمت» در مسجد جامع عتیق اصفهان در حالی رقم خورده است که بسیاری از استادکاران و دانشجویان نسبت به گسست عمیق میان آموزش دانشگاهی هشدار می‌دهند.

اصفهان شهری است که بخش مهمی از حافظه معماری ایران در آن شکل گرفته است. از بازارها و کاروانسراها گرفته تا مدارس و مساجد تاریخی، هر کدام حاصل قرن‌ها تجربه معماری و مهارت استادکارانی هستند که دانش خود را نه در کلاس‌های دانشگاهی بلکه در کارگاه‌های سنتی و در بستر نظام استاد شاگردی آموخته‌اند.

همین نظام آموزشی غیررسمی اما مؤثر، طی قرن‌ها ضامن انتقال دانش معماری ایرانی بوده‌است؛ دانشی که با مشاهده، تجربه، خطا و تکرار در کنار استادان شکل می‌گرفت و نسل به نسل منتقل می‌شد.

با این حال طی دهه‌های اخیر، بسیاری از متخصصان حوزه میراث فرهنگی نسبت به گسست تدریجی میان تجربه استادکاران سنتی و آموزش دانشگاهی در حوزه مرمت هشدار داده‌اند.

دانشگاهها به عنوان مراکز اصلی تربیت متخصصان مرمت، آموزش‌های نظری گسترده‌ای ارائه می‌دهند، اما در بسیاری از موارد پیوند مؤثر میان این آموزش‌ها و تجربه عملی کارگاه‌های معماری برقرار نشده است.

در نتیجه، بخشی از دانش عملی که برای مرمت اصولی بناهای تاریخی ضروری است، در معرض فراموشی قرار گرفته است.

در چنین شرایطی، آغاز کارگاه «استاد شاگردی معماری و مرمت» در پایگاه جهانی مسجد جامع عتیق اصفهان را می‌توان تلاشی برای بازسازی این پیوند از دست رفته دانست؛ برنامه‌ای که با حضور محمد پاکزاد از استادکاران باسابقه معماری سنتی و با مشارکت دانشجویان رشته مرمت و معماری برگزار شده است.

این دوره آموزشی که در بستر یکی از مهم‌ترین بناهای تاریخی ایران برگزار می‌شود، علاوه بر مباحث نظری، شامل اجرای عملی ساخت یک طاق و توزیه واقعی با دهانه شش متر نیز خواهد بود.

اما آنچه اهمیت این برنامه را دوچندان می‌کند، هشدارهایی است که در دل این تجربه آموزشی درباره آینده مرمت بناهای تاریخی مطرح می‌شود؛ هشدارهایی که از سوی دانشجویان، استادکاران و مدیران میراث فرهنگی به شکل‌های مختلف بیان می‌شود و همگی بر یک موضوع مشترک تأکید دارند: فاصله میان دانش دانشگاهی و تجربه کارگاهی در حوزه مرمت باید جدی گرفته شود.

کاشکاف میان دانشگاه و کارگاه: مسئله‌ای که سال‌ها نادیده گرفته شد

آموزش مرمت بناهای تاریخی در ایران طی دهه‌های گذشته به شکل قابل توجهی توسعه یافته است.

دانشگاه‌های مختلف در رشته‌های مرمت بناهای تاریخی، مرمت شهری و معماری تاریخی دانشجو تربیت می‌کنند و هر سال شمار زیادی از فارغ‌التحصیلان وارد این حوزه می‌شوند.

با این حال بسیاری از کارشناسان معتقدند که بخش مهمی از مهارت‌های عملی مورد نیاز برای مرمت بناهای تاریخی در چارچوب آموزش‌های دانشگاهی منتقل نمی‌شود. دانشجویانی که در نخستین دوره استاد شاگردی مسجد جامع عتیق اصفهان شرکت کرده‌اند نیز تجربه مشابهی را روایت می‌کنند. محمد اسلامپور، دانشجوی کارشناسی ارشد مرمت بنا گرایش میراث معماری در دانشگاه هنر اصفهان اظهار کرد: حضور در این کارگاه حتی در نخستین جلسه نیز تجربه‌های متفاوت از آموزش‌های دانشگاهی بوده است. او گفت: در همین جلسه نخست با موضوعاتی مانند برداشت توضیح‌های طاق و شناخت دقیق‌تر ساختار مناره‌ها آشنا شدم؛ مباحثی که در کلاس‌های دانشگاهی بیشتر به صورت نظری مطرح می‌شوند اما در محیط واقعی کارگاه با جزئیات اجرایی قابل مشاهده هستند.

اسلامپور گفت: آموزش دانشگاهی برای شناخت مبانی

نشانی: اصفهان، میدان آزادی، خیابان دانشگاه
نرسیده به حکیم نظامی، کوچه شهید مصطفی روحانی (شماره ۱۹)، پلاک ۶، ساختمان رویداد پارسی
تلفن: ۰۳۱-۳۶۲۹۳۷۵۰-۲۱ (۵د) خط) فاکس: ۳۶۲۹۳۳۹۲-۰۳۱
لینوگرافی و چاپ: شاخه سبز توزیع، رویداد پارسی

اصفهان در کورس رقابت گردشگری؛ از کانون تاریخ تا قطب درمان

سال‌ها اصفهان به عنوان یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگری تاریخی شناخته می‌شد و اکنون باظرفیت‌های پزشکی پیشرفته، پزشکان متخصص و هزینه‌های درمانی رقابتی به قطب گردشگری سلامت تبدیل شده است.

به گزارش مهر، استان اصفهان که پیش از این به عنوان یکی از کانون‌های اصلی گردشگری تاریخی و فرهنگی شناخته می‌شد، در سال‌های اخیر با بهره‌گیری از ظرفیت‌های درمانی و علمی خود وارد عرصه‌ای نو در توسعه اقتصادی با عنوان «گردشگری سلامت» شده است. وجود پزشکان متخصص با تحصیلات دانشگاهی معتبر و تجربه‌های علمی و بین‌المللی، همراه با زیرساخت‌های درمانی پیشرفته، زمینه ارائه خدمات پزشکی در حوزه‌های پرتقاضا را در این استان فراهم کرده است. درمان سرطان، جراحی‌های قلب و عروق، درمان‌های نوین مبتنی بر سلول‌های بنیادی، جراحی‌های زیبایی، خدمات دندان‌پزشکی، درمان ناباروری و کاشت مو از جمله حوزه‌هایی هستند که بیماران داخلی و خارجی برای دریافت خدمات درمانی به مراکز پزشکی اصفهان مراجعه می‌کنند. در کنار این خدمات، برخی درمان‌های تخصصی مانند جراحی ترمیمی شکاف کام و لب نیز در اصفهان با نتایج موفق همراه بوده و این شهر را در سطح ملی و منطقه‌ای به یکی از مراکز شاخص در این حوزه تبدیل کرده است. کارشناسان معتقدند ترکیب دانش فنی پزشکان، تجهیزات پزشکی مدرن و زیرساخت‌های درمانی، اصفهان را به یکی از بازگراان مهم گردشگری سلامت در ایران تبدیل کرده است.

این استاد پیشکسوت تأکید کرد که آموزش مرمت تنها با درس‌های دانشگاهی کامل نمی‌شود و دانشجویان باید در محیط کارگاه و در کنار استادکاران آموزش ببینند. به گفته او بسیاری از مهارت‌های معماری سنتی مانند اجرای طاق‌ها، قوس‌ها و سازه‌های اجری تنها از طریق تجربه عملی قابل انتقال هستند و اگر این تجربه‌ها ثبت و منتقل نشوند، ممکن است در آینده به طور کامل از میان بروند.

پاکزاد همچنین نسبت به آینده مرمت بناهای تاریخی هشدار داد و اظهار کرد: در حال حاضر تعداد استادکارانی که تسلط کامل به فنون سنتی دارند بسیار محدود شده است. **کاشکاف میان دانشگاهی و کارگاه: مسئله‌ای که سال‌ها نادیده گرفته شد**

کاشکاف میان دانشگاهی و کارگاه: مسئله‌ای که سال‌ها نادیده گرفته شد

در همین حال مدیر پایگاه جهانی مسجد جامع عتیق اصفهان معتقد است که برگزاری دوره‌های استاد شاگردی می‌تواند بخشی از این شکاف آموزشی را کاهش دهد. امیدعلی صادقی اظهار کرد: یکی از مشکلات موجود در حوزه مرمت این است که بسیاری از پروژه‌ها صرفاً به شکل عملیات بنایی اجرا می‌شوند و جنبه‌های پژوهشی و آموزشی آن‌ها کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. او گفت: مرمت اصولی بناهای تاریخی نیازمند ترکیب دانش دانشگاهی با تجربه استادکاران سنتی است و به همین دلیل برگزاری دوره‌های استاد شاگردی در دستور کار قرار گرفته است.

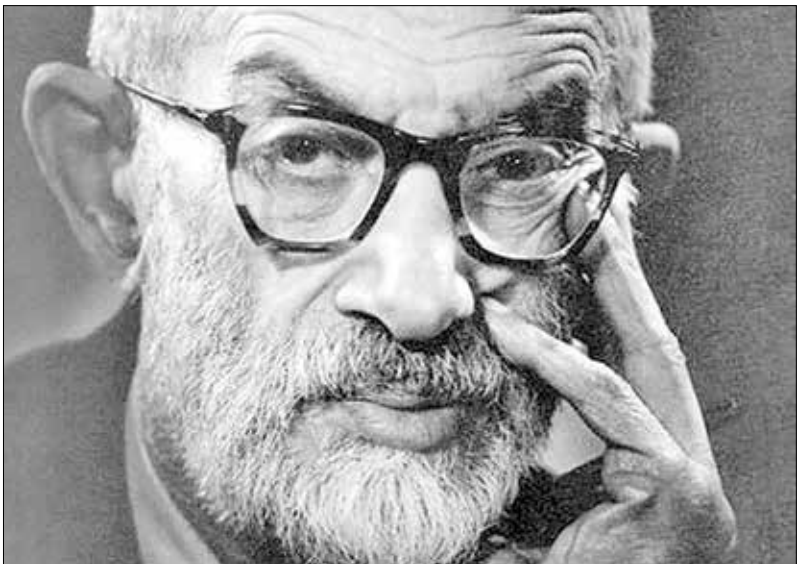
صادقی افزود: در همین راستا جلسات با دانشگاه هنر اصفهان برگزار شده و توافق شده است بخشی از آموزش‌های دانشجویان در محیط مسجد جامع عتیق انجام شود.

به گفته او این اقدام به دانشجویان امکان می‌دهد تا در کنار آموزش‌های نظری، با روند عملی مرمت نیز آشنا شوند و تجربه حضور در پروژه‌های واقعی را به دست آورند. مدیر پایگاه جهانی مسجد جامع اصفهان تأکید کرد: هدف این برنامه تنها برگزاری یک کارگاه کوتاه‌مدت نیست بلکه قرار است فعالیت‌های آموزشی در کنار پروژه‌های مرمتی به صورت مستمر ادامه پیدا کند.

آینده مرمت: ضرورت بازگشت به پیوند دانش و تجربه

آنچه در فضای این کارگاه به روشنی دیده می‌شود، تلاش برای پیوند دوباره دو حوزه‌ای است که در سال‌های اخیر از یکدیگر فاصله گرفته‌اند: دانشگاه و کارگاه. کارشناسان میراث فرهنگی معتقدند که حفاظت از بناهای تاریخی تنها با داشتن دانش نظری امکان‌پذیر نیست و نیازمند نیروهایی است که هم با اصول علمی مرمت آشنا باشند و هم مهارت‌های عملی معماری سنتی را بشناسند. در کشور که هزاران بنای تاریخی در شهرها و روستاهای آن پراکنده است، تربیت چنین نیروهایی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر محسوب می‌شود. با این حال بسیاری از متخصصان هشدار می‌دهند که اگر انتقال تجربه استادکاران به نسل جوان جدی گرفته نشود، بخشی از دانش معماری سنتی ایران ممکن است برای همیشه از دست برود. کارگاه استاد شاگردی مسجد جامع عتیق اصفهان در چنین شرایطی بیش از آنکه یک برنامه آموزشی باشد، تلاشی برای یادآوری اهمیت همین دانش است؛ دانشی که قرن‌ها در کارگاه‌های معماری ایران شکل گرفته و امروز بیش از هر زمان دیگری نیازمند انتقال به نسل جدید است.

معماری سادگی؛ چرا نثر سعید نفیسی الگوی ایجاز عمیق در عصر مدرن است؟

یک کاربر امروزی برای نوشتن یک یادداشت تأثیرگذار به آن نیاز دارد؛ حذف زواید برای رسیدن به مغز سخن. نفیسی ثابت کرد که برای عمیق بودن نیازی به میهم بودن نیست؛ درسی بزرگ برای نسل جوان که گاهی پیچیده‌گویی را با بساودی اشتباه می‌گیرد.

کاشکاف میان دانشگاهی و کارگاه: مسئله‌ای که سال‌ها نادیده گرفته شد

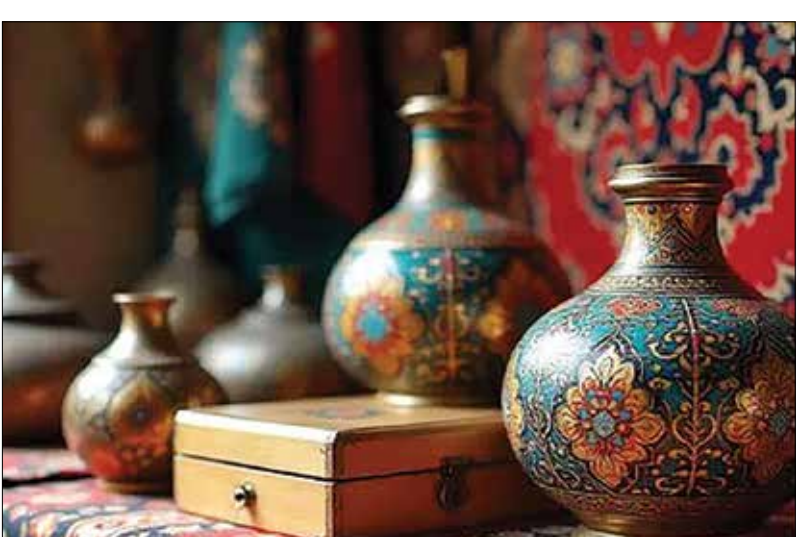
یکی از جنبه‌های علمی و مستند در کارنامه نفیسی، روش‌شناسی او در تاریخ‌نگاری و تصحیح متون است. او روش‌های تحقیق اروپایی را با جان‌مایه فرهنگ ایرانی درآمیخت. این رویکرد پل‌کننده، امروزه برای نسلی که در فضای شبکه‌های اجتماعی زیست می‌کند، بسیار راهگشاست.

نفیسی نشان داد که می‌توان در دانشگاه‌های قاهره و بیروت و دلهی درخشید و به زبان‌های متعددی نوشت، اما همچنان پاسدار کبان زبان فارسی بود. او در داستان‌های تاریخی‌اش نظیر ماه‌نخشب یا ستارگان سیاه، فضاسازی را فدای زبان‌آوری نکرد. این وفاداری به مخاطب، همان چیزی است که امروزه در تئوری‌های تجربه کاربری در نوشتن از آن یاد می‌شود. نفیسی نویسنده‌ای بود که مخاطب‌محور می‌نوشت، بی‌آنکه از غنای علمی متن بکاهد.

کاشکاف میان دانشگاهی و کارگاه: مسئله‌ای که سال‌ها نادیده گرفته شد

سعید نفیسی در ۱۸ خرداد ۱۲۷۴ زاده‌شد و طول عمر پربارش بیش از ۱۳۰۰ عنوان اثر خلق کرد. این حجم خیره‌کننده از کار، تنها در سایه نثری میسر بود که وقت نویسنده و خواننده را در هزاران آریابه‌های بیپرده تلف نمی‌کرد. امروز، در سالروز میلاد او، بازگشت به نثر نفیسی، بازگشت به عقلانیت زبانی است. اگر بخوایم در تلاطم شبکه‌های اجتماعی، صدایی شنیدنی و ماندگار داشته باشیم، باید از معماری او بیاموزیم؛ ساده بنویسیم، اما از موضع دانش؛ کوتاه بنویسیم، اما با تکیه بر ریشه‌ها. نفیسی به ما یادآوری می‌کند که نثر زلال، آبی است که هیچ‌گاه از دهان نمی‌افتد، چه با کاغذ کاهی روزنامه‌های دهه ۳۰ و چه بر صفحه درخشان گوشی‌های هوشمند در سال ۱۴۰۵.

زرف‌هایی برای تماشای تاریخ

به آسانی است که بر سطح فلز نشسته است. نقوش اسلیمی، گل‌بوته‌ها و طرح‌های الهام‌گرفته از هنر ایرانی، در میان رنگهای درخشان جان می‌گیرند و اثری خلق می‌کنند که هم ارزش هنری دارد و هم می‌تواند بخشی از دکوراسیون خانه باشد. همین ویژگی باعث شده است ظروف میناکاری علاوه بر مصرف داخلی، به‌عنوان سوغات و هدیه‌ای ارزشمند نیز شناخته شوند. در کنار میناکاری، هنر قلمزنی از مهم‌ترین جلوه‌های ظرف‌سازی هنری در اصفهان است. قلمزنی فرآیندی است که طی آن هنرمند با استفاده از قلم‌های فلزی و ضربات سبک‌بده کچش، نقش‌ها را بر سطح فلز ایجاد می‌کند. این هنر روزی فلزاتی همچون مس، برنج و نقره اجرا می‌شود و نتیجه آن ظرف‌هایی است که هر سانتی‌متر از سطحشان با نقش و نگار پوشیده شده است. گلان‌ها، سینی‌ها، شکلات‌خوری‌ها و ظروف تزئینی قلمزنی‌شده از جمله محصولات پرفروش‌تر این رشته هستند. اگر در برابر یک گلان قلمزنی‌شده بایستید، متوجه خواهید شد که زیبایی آن تنها در ظاهر خلاصه نمی‌شود. هنر نقش، حاصل ساعت‌ها و گاه روزها تلاش هنرمند است. گل‌مرغ، شکارگاه و طرح‌های اسلیمی و نقوش سنتی ایرانی از جمله طرح‌هایی هستند که بر بدنه این ظروف دیده می‌شوند. همین ظرافت و زلمانی‌بودن فرآیند قلمزنی را به یکی از ارزشمندترین هنرهای فلزی ایران تبدیل کرده است. از دیگر ظرف‌های شاخص اصفهان می‌توان به ظروف خاتم‌کاری اشاره کرد.

در اصفهان، هر ظرف روایتی از تاریخ، ذوق و صبوری هنرمندانی است که قرن‌ها با کچش، آتش و رنگ، به فلز و چوب جان بخشیده‌اند. در درخشش آبی مینا بر بستر مس گرفته تا ظرافت هزاران قطعه ریز خاتم و نقش‌های نشسته بر بیکره ظروف قلمزنی، همه حامل بخشی از هویت فرهنگی ایران هستند.

به گزارش ایمنآ، اصفهان را بارها «صف جهان» نامیده‌اند؛ شهری که در هر گوشه آن می‌توان ردپای هنر را دید. در میان ده‌ها رشته صنایع دستی این شهر، ظروف هنری جایگاهی ویژه دارند. این ظرف‌ها حاصل پیوند مهارت‌های سنتی با ذوق هنرمندانی هستند که نسل به نسل، دانش و تجربه خود را منتقل کرده‌اند و امروز نیز همچنان به آفرینش آثار فاخر ادامه می‌دهند. یکی از شناخته‌شده‌ترین ظرف‌های هنری اصفهان، ظروف میناکاری است. میناکاری هنری است که در آن نقش‌ها و رنگهای گوناگون بر سطح فلز، به‌ویژه مس، اجرا و سپس در کوره تثبیت می‌شوند. رنگ آبی لاجوردی که بیش از هر رنگ دیگری در این آثار دیده می‌شود، به امضای بصری میناکاری اصفهان تبدیل شده است. بشقاب‌ها، گلان‌ها، شیرینی‌خوری‌ها و انواع ظروف تزئینی میناکاری‌شده، از محبوب‌ترین محصولات این هنر به شمار می‌آیند. اصفهان در روزگار معاصر مهم‌ترین مرکز تولید ظروف میناکاری ایران محسوب می‌شود و این آثار از شناخته‌شده‌ترین صنایع دستی ایرانی در داخل و خارج از کشور هستند. تماشای یک بشقاب میناکاری، گویی نگریستن